

Juanito, o Meregildo, un exemplo de homosexual aldraxado

Juan J. Esperón Recarey

Foto do DNI

Juan Ucha Villaverde (1923-2007), máis coñecido por *Juanito, o Meregildo*, era veciño do lugar de Pidre, parroquia de Cerponzóns, fillo de Luisa Villaverde e de Hermenegildo Ucha, o máis novo de sete irmáns varóns. Desde moi pequeno detéctanselle maneiras de atracción polos homes, que co tempo se confirman. Por esa forma de ser diferente aos demais nenos, comezou a estar “marcado”, converténdose en vítima propiciatoria para recibir por parte de moitos dos seus veciños e compañeiros os insultos e mofas habituais naqueles tempos; pronto comezaron a dicirle: maricón, mariquita, Juanita Banana... tamén houbo malos tratos físicos.

Para saber de Juanito pasei días preguntando a veciños e veciñas da parroquia, a gran maioría veciños *porta con porta*. Estas testemuñas dannos unha idea da súa vida, das aldraxes e sufrimentos que padeceu e da súa personalidade.

1. Recordo que cando eu tiña uns oito anos, Juanito xa andaba roldando os cincuenta, houbo unha época, efectivamente, onde eu ía estudar, xunto contigo e mais nenos á casa da señorita Carmiña, mira tí, casualidades da vida, vivían fronte por fronte. Pasabamos todos os días pola casa de Juanito, daquela, a nosa educación estaba baseada en ser un “home feito e dereito”, non un “maricón” como o veciño, estaba a maioría das veces apoiado na fiestra da súa habitación véndonos pasar. Cada un de nós buscáballe un alcuño, mellor dito un insulto; *Juanita Banana, Juanita Bananaaaa*, cantábamolle e botabamos ás presas; así de triste, así de estupideces, íamos rindo e cantando *maricón o que non bote...* así era a educación que había daquela.

2. Sempre houbo boa relación entre eles [Juanito e Carmiña], inclusive botábanse piropos. Recordo a Juanito dicirle a Carmiña: *Hai que pinta tes así toda pintada! Hai que cu tes! Se non foses muller...!* Carmiña ríase e contestáballe: *Anda, anda, cala maricón* e botábase a rir de novo. Máis, non sei que dicirche; Juanito era un home moi educado, non se metía con ninguén, o único que podía dicirche era un piropo: *Hai que guapo estás, hai que guapiño es*, pero nada máis. Para Juanito eran tempos difíciles, na ditadura franquista, a homosexualidade e o lesbianismo considerábanse non só pecado senón ademais delito e enfermidade.

3. Sobre Juanito? Pois que queres que che diga, que foi un home moi educado, sempre ben vestido, limpo, os seus pais tiñan moitas propiedades, moitas leiras, recollían viño, tiñan tamén moitas froiteiras; el andaba a vender polas feiras a froita. Era curioso, sempre que pasaba calquera pola súa casa ofrecíalle da súa froita, mazás, peras, figos...pero coidado! Se te pillaba roubándolle froita xa te podías preparar!

4. Eu recordo a Juanito ter un posto na praza de Pontevedra, vendía froita, uvas da súa colleita, patacas, ovos de casa, inclusive polos, que levaba xa limpos. Tamén levaba camelias, tiña uns “camelios” impresionantes na leira da beira da casa, era un bo home, non lle facía mal a ninguén, en cambio a el si que llas fixeron...

5. Eu recordo velo moitas veces levar un ramo de flores ao cemiterio, todo ben vestido, cuns colgantes ao pescozo que penduraban deles uns crucifixos. Moitas veces a nosa pandilla deixáballe unha cita, escribiamos

nun papel que o esperabamos na fonte que hai situada a uns metros da súa casa, na Fontairiña. Escondímonos para ver si ía, efectivamente si que ía; chegaba ao lugar e non vía a ninguén e volvía para casa, pero outras veces temos visto a homes que si acudían á cita.

6. Nós sempre andabamos xogando no camiño onde está a casa de Juanito; a el, se o atopabamos polo camiño, gustáballe que algún de nós lle dixese: *Que guapo es, que bonitiño*. As verdadeiras citas que tivo era con homes maiores; pola súa casa pasaron varios homes da parroquia, que todos coñecemos, tamén algún outro que non coñeciamos. Foron varias as veces que vimos estes homes entrar na súa casa; ás veces, eu chegaba de traballar e miraba algún deles que andaba roldando a casa de Juanito, dando paseos para arriba e para abaixo, ata que desde a fiestra Juanito vía e íalle a abrir a porta, así como cho conto. Homes casados e con fillos, e non foi un, nin dous, nin tres, ollo!

7. Unha vez pasando pola súa casa, saíu ao camiño, a vernos. Saudámonos, Juanito, achegándose a min, piropeoume. *Pero que guapo es, que bo estás...* Eu deixeiño achegar e pregunteille: *A ver Juanito, que é o que queres?* E dime: *Tocarche*. Contestei: *Pois toca home, toca!* Mira, comezou a tocarme e púxose todo nervioso, encantáballe, gozaba tocándome, de aí non pasou a cousa.

8. Sempre que pasaba por alí, Juanito estaba na fiestra e saudábame, cos seus piropos habituais, pero nada máis, sempre foi educado, había ese cruzamento de miradas, uns sorrisos, pero nada máis, entendía que comigo non ía conseguir nada. Pero claro, houbo outro tipo de veciños que se pasaron con el, pero moito. Cincuenta mil insultos recibiu; teño visto persoas, por exemplo, no trole... botábanlle "polvos pica pica", insultábano, pegábanlle unha mocada, mollábano, chuzábano co paraugas... xente moi bruta e Juanito nunca se rebotaba, calaba e choraba, téño visto chorar moitas veces.

9. Recordo aquel enorme crucifixo de madeira que adoitaba levar para colocar na porta do panteón familiar; era enorme, como tamén era o ramo de oliveira que adoitaba levar para o día de Ramos a bautizar, xunto co da señora Genoveva, eran os máis grandes.

10. Home, de Juanito podo dicir que non se metía con ninguén, pero moitos se metían con el, había xente metida no alcohol que lle facía malas xogadas. Eu teño oído falar algo diso. Si, home, tiña esa inclinación, é que problema había? Pasounas fodidas, eran épocas do franquismo, de muito machismo, sabes? Daquela mirar dous

homes da man ou bicándose, era condenable. Juanito era moi reservado, non era coma Luciano, o que vendía lotería pola rúa da Oliva, que si te metías con el poñíate a parir. Tamén Manilo tiña a súa retranca, ja, ja, ja.

11. Eu teño unha historia de Juanito o *Meregildo* na cabeza que me contou meu paiciño. Meu pai os domingos ía á taberna do Laparuzas a tomar unhas chiquitas de viño, xuntábase con outros homes. Ás veces, estaba Juanito. Algúns daqueles homes tratábano ben, pero outros non. Un día, saíu da taberna Juanito cun deles para fóra e este cando estaban en Rons, onda aquelas árbores que facían de xardín co cruceiro no medio, aquel home desnudouno e meteulle unha tunda padre, quedou todo golpeado. Meu pai e un veciño de Meán, ao pasar por alí, vírono sangrando, todo golpeado e dorido. Meu pai chegou moi afectado á casa e díxonos que *había que ser mui fillo de puta para facerlle o que lle fixeron a Juanito*.

12. Nós cando tiñamos de 7 a 10 anos, iamos á casa de Juanito a pedirlle roupa dos vellos que tiña nun baúl. A el gustáballe deixárnola para disfrazarnos de vellas. Díciános: *Non rompela e traela despois*. E nós levabámoslla para que no la deixase outro ano, e el todo contento, era boa persoa.

13. O recordo que teño de Juanito é que era un veciño educado, non se metía con ninguén, de cando en vez recibía a visita dalgún home, tamén teño escoitado que lle fixeron as mil e unha, pero eu non fun testemuña.

14. Juan, recordo que miña avoa comentou unha vez que acusaran a Juanito de deixar preñada unha muller, que Juanito tiña un fillo, pero non sei máis.

15. A Juanito facíanlle as mil e unha, o peor foi cando o culparon de facerlle un fillo a unha veciña que tiña unha deficiencia e quixérono meter no cárcere. Fora mentira, Juanito non fixera tal cousa. Tivo que pagar unha multa de 50.000 pesetas, daquela eran moitos cartos, máis tarde contáronme que os médicos do tribunal fixéronlle un exame e declararon que aquel home non podía ter familia debido a que tiña un solo testículo¹.

16. Por último cito un caso que me contou miña irmá e que foi vivido pola miña familia con moita indignación. No espazo que hai entre a ponte da Rons e o xardín rodeado de abetos situado un pouco máis abaixo onde os madeiros adoitaban depositar nel a madeira que

¹ Debeu ser certo que acusaron a Juanito de deixar en cinta unha muller; pero, segundo El Pueblo Gallego, (14/05/1950), La Audiencia Provincial dictó sentencia absolutoria en causa seguida en Pontevedra, por violación, a Juan Ucha Villaverde, vecino de Cerponzones.

mercaban nos arredores, uns deses madeireiros adoitaban meterse con Juanito cando pasaba por alí cara ao cemiterio cun ramo de flores para poñerlle aos seus defuntos. Primeiro foi con palabras insultantes, pero un día pasaron aos feitos. Achegáronse a Juanito, collérono, baixáronlle os pantalóns e o calzón e un deles introduciu un xurelo polo ano. Danárono tanto que os gritos do pobre Meregildo escoitáronse na taberna de meus pais. Miña nai, ao tal saber, andaba furiosa e non gardou o seu malestar, pois botoullo na cara e cantoulles as corenta: *Juanito non e malo, non tiñades porque facerlle iso! Juanito non se mete con ninguén! Oxalá vos fixesen a vós o mesmo! Vergoña me dades!* Por desgraza, non foi a única vez que a Juanito lle fixeron tal cousa. Un veciño fixo o mesmo, pero utilizando un pau en vez dun xurelo, coa agravante de que despois dedicouse a comentalo entre as súas amizades e a presumir da súa fazaña. En ambos os dous casos non pasou nada. A Juanito ninguén o defendía, nin tan sequera a xustiza, así que tiña que calar e seguir vivindo con esa cruz, soportando todo tipo de abusos e insultos.

Tampouco foi sempre folgada nin alegre a vida de Juanito á marxe da súa condición sexual. Segundo se fan maiores, os irmáns máis vellos vanse indo da casa e fan as súas vidas, mentres que Juanito queda na casa cos pais, cos que viviu ata que finaron. A súa mocidade pasou gañando a vida coma podía; acompañado da súa nai, dedicouse a tratos na feira, maiormente con froita, ovellas e galiñas, sendo un bo negociante, aínda que en ocasións, tivo algún problema con algún feirante por disputas do traballo e tamén pola súa condición sexual.

Era un home de carácter emprendedor e os negocios que tivo na súa vida desempeñounos ben, tendo unha época de esplendor, guiado polos consellos e directrices da nai; adoitaba desprazarse a moitos lugares, non soamente a Pontevedra, senón que se ten achegado ás feiras de Marin, Bandeira, Silleda e Lalin e, nos últimos anos da súa vida laboral, tivo un posto de froitas na planta superior do mercado de abastos de Pontevedra.

Nunca verías a Juanito meterse con ninguén, nin unha palabra mal soante saía dos seus beizos; cando estaba enfadado, as súas contestacións habituais eran: *A ti que che importa, candelario!* ou tamén estoutra, *A ti que che importa, cancela de ferro!*

Pasan os anos e o señor Hermenegildo, que nunca aceptou de bo grao a condición sexual do fillo, falece e Juanito queda coa súa nai, coa que se entende moi ben nas tarefas diarias, nos labores da feira e nos traballos agrarios. Anos máis tarde, a señora Luisa tamén falece e Juanito pasa

por unha etapa triste e de depresión que o levan a descontrolar a súa forma de organizarse, motivo este polo que un sobriño seu, coñecido polo alcume de *Chantón* aprovéitase e éntralle na casa en varias ocasións, rúballe todo o que se lle ocorre (garrafóns de augardente, galiñas, viño, patacas, etc.), coa agravante de intimidalo e agredilo fisicamente en innumerables ocasións para desta forma poder sacarlle o máximo posible; entón Juanito deixa de ir a súa casa e alúgalla a unha familia de Lérez que tiña varios fillos, para desta forma evitar que o *Chantón* o siga maltratando e roubando.

A partir deste momento, ten que deixar o posto de froitería da praza de abastos e todo o demais; pasa as noites refuxiado en diferentes lugares da contorna de Pidre, como a escola de Meán, onde ás veces algún veciño lle levaba algo de comer ou unha manta para abrigarse; tamén se refuxiaba en alpendres ou nas cortes das casas dos veciños, aqueles que consideraba de confianza, aínda que algunha vez teno feito sen permiso previo, tal é o caso que relato a continuación.

Juanito tiña moita confianza na casa de Sabina Cochón. Debido a que era tempo de inverno e facía moito frío, a Juanito ocorréuselle pasar a noite na corte onde Sabina gardaba o toxo, fento e demais elementos de estrumar as vacas e os porcos; cando Sabina se dispuxo a coller toxo coa forquita, Juanito espertou e levantou a cabeza con grande susto para Sabina que non tiña nin idea de quen era aquel home que estaba alí metido, e comenzou a berrar. Ao momento contestoulle Juanito: *Cala, Sabina, cala, que son Juanito!* Sabina, co tremendo susto que tiña enriba, preguntoulle: *E ti que fas aquí metido, que case te espicho coa forquita?, malo raio te parta!* El contestoulle: *É que está moi mala noite e non tiña onde meterme, e se vou para a casa, igual ven o Chantón e seguramente que me malla.* Sabina deulle unha boa cunca de caldo, deixou que estivese alí e continuou cos seus labores.

Esta situación segue incrementándose e, ademais da depresión, Juanito dáse na bebida, vagabundeia dun lado para outro, ata que é ingresado no hospital para desintoxicalo. Pasado o tempo, preocupouse por Juanito un fornecedor da froitería que tiña na praza, Moncho, xerente de *Frutas Moncho*, e grazas os seus consellos e axudas vai facendo que Juanito se afaste da adición polo alcohol, pero aínda así segue facendo mala vida.

Un ano polas festas patronais, o *Chantón* de camiño a súa casa en Pidre, intenta botar un foguete e estóupalle na man; coa forte dor que ten, vaise cara á estrada con intención de que algún coche lle pare e o leve ao hospital;

pero non se fixa que vén un coche, e lévao por diante, ocasionándolle a morte. Morto o *Chantón*, Juanito volve para a súa casa tras botar dela os inquilinos, recupera o seu posto de froitería na praza de abastos e pouco a pouco vai volvendo á súa vida de normalidade e con traballo, consegue saír adiante.

A partir de aquí faise devoto de moitos santos, de xeito que todos os anos visita os santuarios de cada un deles nas festas correspondentes, tales como Fátima, Santa Minia en Brión, a Franqueira, San Benito, os Milagres de Orense e tamén de Moraña, entre moitos outros; comprou un crucifixo enorme que expoñía no comedor, tamén unha capela con San Antonio e outros obxectos relixiosos; poñíalles velas e vasos con aceite e “mariposas”, rodeados de ducias de estampas dos santos que visitaba cada ano; cada vez que falaba con Juanito comentábame que o pasaba ben indo de excursión a eses lugares.

Pasan os anos e Juanito faise maior, ten que abandonar o seu posto na praza, deixa de ir todo los días a Pontevedra, pero non deixa de ir as excursións e viaxes, ata que chega a unha idade na que xa non pode por faltarlle forzas, así que prefere quedar na casa.

En setembro do ano 2000 cae na casa e non e capaz de levantarse; dous días despois a súa veciña Elsa, botouno de falta; vai á casa de Juanito, chama por el e non lle contesta. Mira polo ferrollo da porta e decátase que ten a chave por dentro; cóntalle esta situación ao seu home e este, aproveitando que estaba co *Virichas*, un albanel que acostumaba facer arranxos na casa de Juanito, deciden ir ver que pasa; a través dunha fiestra viron que Juanito estaba tirado no chan da cociña. Daquela, colleron unha escaleira e entraron polo tellado; ao chegaren xunto del viron que estaba mal e inmediatamente chamaron unha ambulancia que o levou a Montecelo. Estivo na residencia varios días ata que se recuperou, pero cando saíu, non quería volver para a súa casa xa que nela non tiña cuarto de baño nin auga nin luz eléctrica. Elsa, a petición del, levouno para a súa casa, onde permaneceu durante dous anos e medio, mentres que se lle arranxou a súa casa, botándolle placa e poñéndolle luz eléctrica, cuarto de baño, calefacción e demais elementos necesarios de

habitabilidade, pero despois Juanito xa se atopaba cómodo na casa con Elsa e non quería ir para a súa. Cando decidiu volver, non quería estar só e o home de Elsa foi durmir moitas veces con el.

Todos los días Elsa ía darlle o almorzo, levantábao e como Juanito non se valía por si mesmo, tiña que estar nunha cadeira de rodas. Despois de asealo e vestilo poñíalle a televisión e estaba na cociña ata que Elsa lle levaba a comida; despois de xantar, ás veces, deitábao un pouco e cando Juanito non quería, botaba unha soneca sentado na mesma cadeira. Pola tardiña entretíñase vendo quen pasaba polo camiño ou vendo a televisión. Sobre as nove da noite, Elsa leváballe a cea e deitábao. Esta era a secuencia practicamente diaria. En total, coidou de Juanito 12 anos.

Nunha destas ocasións, cando Elsa se dispoñía a metelo na cama viu que estaba debruzado sobre a mesa como se estivese durmindo; tocoulle para espertalo, pero resultou que estaba morto, foi tal o susto que levou que case que non era capaz de contalo. Saíu da casa, foi a buscar o seu home e de seguido chamaron unha ambulancia cuxo médico certificou o seu falecemento por un fallo cardíaco.

Juanito, que sufriu o desprezo do insulto e do maltrato físico pola súa orientación sexual, aínda que contou co apoio e axuda de varios veciños, tivo épocas nas que non tiña ninguén que mirase por el de tal xeito que se sentiu completamente desamparado e o único que desexaba era morrer na súa casa e ser enterrado coas cinzas da súa nai. E así foi.

Foto da homenaxe que se lle fixo o pasado ano a Juan, o Meregildo, na Praza da Peregrina. Participaron os colectivos Avante LGBT+ Pontevedra y Familias de Menores Trans Arelas, AVV O Chedeiro de Cerponzóns. Colaborou o Concello de Pontevedra.